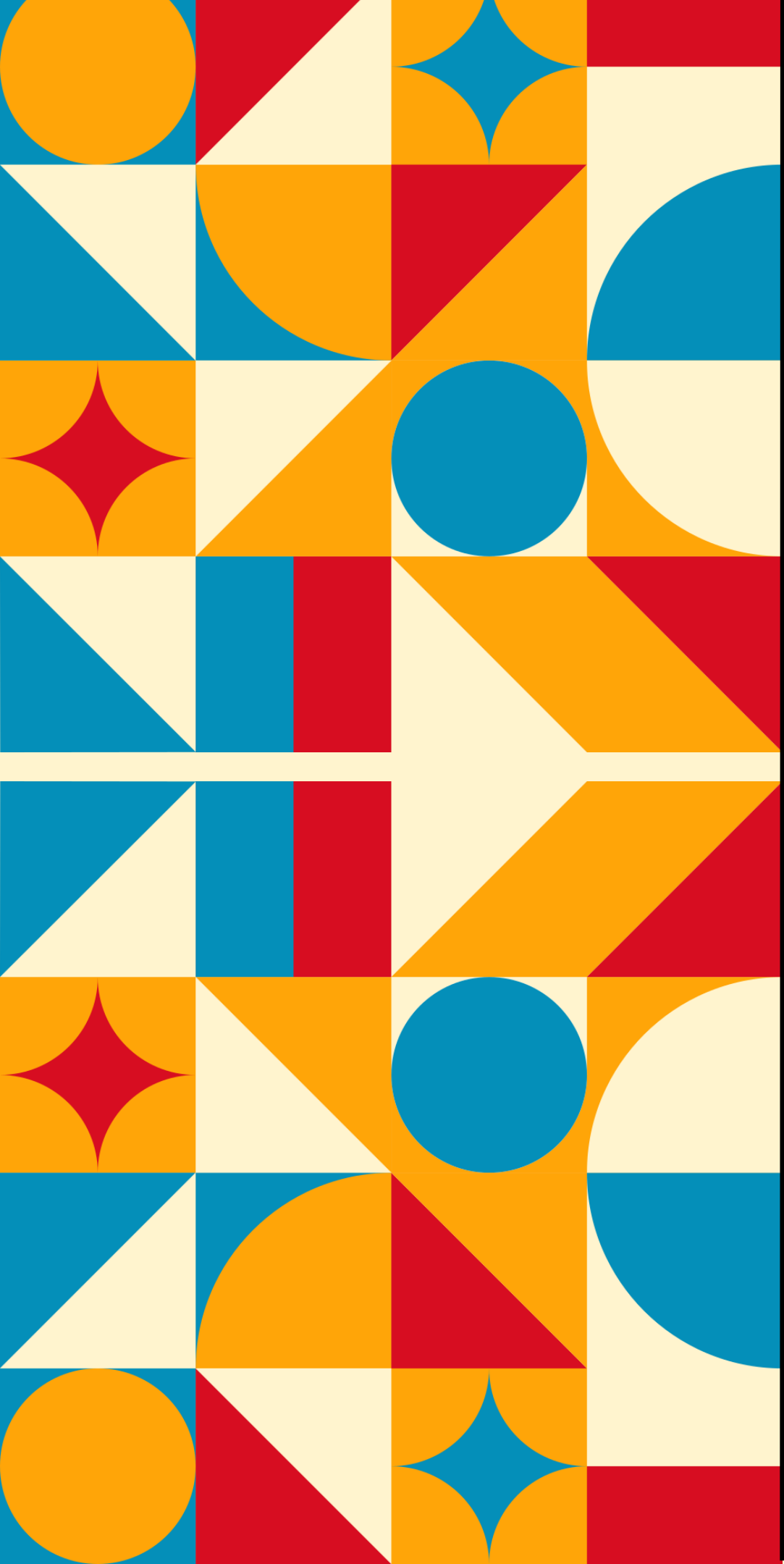

Παιδεία και Κοινωνία στον 21ο αιώνα

Μερικές σκέψεις για προβληματισμό και
συζήτηση

Καλογιαννάκη Πέλλα
Καθηγήτρια Συγκριτικής Παιδαγωγικής
Π.Τ.Δ.Ε. -Πανεπιστήμιο Κρήτης

2023

Μερικές σκέψεις για το θέμα μας

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η **Παιδεία** γενικά και η σχέση της με την **Κοινωνία** αποτελούν έναν από τους βασικούς προβληματισμούς για τη **Νέα Γενιά** και γενικά για την ανάπτυξη του **‘ανθρώπου-πολίτη’** στον 21ο αιώνα.

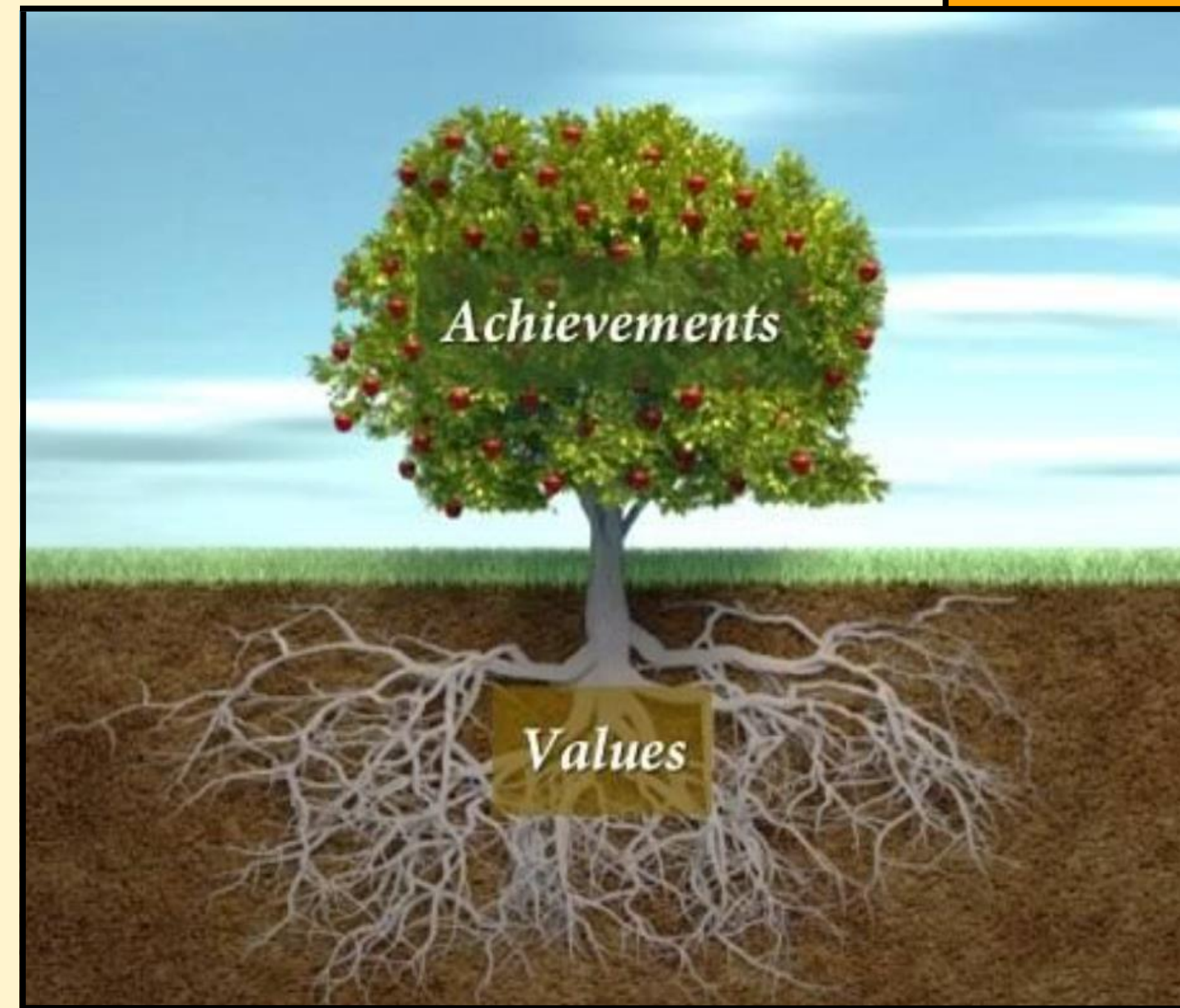
Οι προκλήσεις είναι πολλές, η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση που αντιμετωπίζουν τα σχολικά συστήματα/εκπαίδευση αλλά και οι σύγχρονες κοινωνίες είναι η **ευελιξία τους/ ανταπόκρισή** τους στην ποικιλομορφία, στην πολλαπλότητα, στην ευαλωτότητα, στη διαφορετικότητα στο πλαίσιο και της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας

Στο παραπάνω πλαίσιο- ανάμεσα και σε άλλα- ο ρόλος του/της 'γονέα'/ 'οικογένειας'/ του σχολείου/του/της εκπαιδευτικού θεωρούμε ότι είναι/ ή οφείλει να είναι αποφασιστικής σημασίας. Σημαντικά ζητήματα όπως η καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, των στερεοτύπων και του κοινωνικού αποκλεισμού θα μπορούσαν να αποτελέσουν βασικούς στόχους μιας δημοκρατικής, ανοικτής, ισόνομης συμμετοχής 'οικογένειας', κοινωνίας και εκπαίδευσης. Προς αυτήν την κατεύθυνση, συζητιούνται θέματα που θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια τέτοια μάθηση/ γνώση/ γνώσεις, προσόντα/ ικανότητες που θα στοχεύουν στη δημιουργία ενός «ανθρώπου-πολίτη» με καλλιεργημένες/ ριζωμένες καθολικά αποδεκτές/ οικουμενικές αξίες και ανάλογες συμπεριφορές και στην ανάπτυξη μιας, ανθρωπιστικής προσέγγισης της Εκπαίδευσης και της Κοινωνίας γενικά.

Οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες –μαζί με άλλες επιστήμες- έχουν μια ιδιαίτερη δυναμική γιατί χαρακτηρίζονται από την προσφορά τους στη βελτίωση της **ποιότητας ζωής του ανθρώπου** –και μάλιστα διαβίου- και την 'πρόοδο' της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης και της τοπικής κοινωνίας. Με δεδομένο τα **προβλήματα, τις μεταβάσεις και τις προκλήσεις** που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος μας, είναι σημαντικές οι **συνεργασίες του Πανεπιστημίου με δημόσιους φορείς**, και την τοπική κοινωνία, όπως γίνεται σήμερα στην εκδήλωση αυτή:

Το Πανεπιστήμιο στην Κοινωνία

Ξεκινάμε με

ένα –κατά τη γνώμη μας- ενδιαφέρον, χαρακτηριστικό παράδειγμα από το πλαίσιο **των δικαιωμάτων του ανθρώπου** που απασχολεί την **εκπαίδευση και την κοινωνία**:

✓ **το δικαίωμα στην εκπαίδευση**

Αυτό σχετίζεται –ανάμεσα σε άλλα- με θέματα που αφορούν την ισότητα/ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση, την κοινωνική δικαιοσύνη, τη ‘διαφορετικότητα’, την ευαλωτότητα, το κράτος και τις εκπαιδευτικές πολιτικές, την απασχόληση και τη διαβίου μάθηση

Σε αυτό το πλαίσιο μερικές βασικές παραμέτροι που συνδέουν τη σύγχρονη εκπαίδευση, την απασχόληση της νέας γενιάς και την κοινωνία αφορούν τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες. Ενδεικτικά, αναφέρουμε κάποιες, ως 'τροφή για σκέψη':

- ❖ Ευκαιρίες για 'ισότητα ευκαιριών'/ εκπαίδευση για όλους/όλες/όλα τα άτομα
- ❖ Ρόλος του Κράτους για την 'πρόσβαση' στην εκπαίδευση/εκπαιδευτικές πολιτικές- μεταρρυθμίσεις- η σημασία του κράτους-πρόνοιας- η αγορά εργασίας και η απασχόληση
- ❖ Σχολική επίδοση και αξιολόγηση/αξιολογήσεις στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης
- ❖ Χρήση γλωσσικών κωδίκων/ευκαιρίες για ανάπτυξη της γλώσσας/των γνώσεων/των προσόντων/
- ❖ Συζήτηση για τα εκπαιδευτικά συστήματα στον σύγχρονο κόσμο που θα αφορά και χώρες που συνήθως προσεγγίζονται λιγότερο (Ασία,-Αφρική-Λατινική Αμερική -αναλφαριθμητισμός, φτώχεια, υγεία, πρόσβαση στην εκπαίδευση, παιδική εκμετάλλευση κ.ά.)
- ❖ Σχέσεις των φύλων/ ζητήματα σεξουαλικότητας/ επαγγελματικός προσανατολισμός/ στερεότυπα σε διάφορες χώρες στον κόσμο/ εξωτερική εμφάνιση, συμπεριφορές, θρησκευτικές αντιλήψεις
....
- ❖ Ρόλος του Εθελοντισμού και σημασία του Ακτιβισμού
- ❖ Ρόλος της Παιδαγωγικής/μετασχηματιστικής παιδαγωγικής
- ❖ Σημασία των πολιτικών/των αξιών/των ιδεών που κυριαρχούν στην εκπ/ση & τη κοινωνία
- ❖ 'Ετεροπαιδαγωγική' προσέγγιση κοινωνίας και της Εκπαίδευσης- ο Άνθρωπος-Πολίτης
- ❖ Ο σημαντικός ρόλος της Τέχνης στην εκπαίδευση και την κοινωνία

.....

- **Η στάση του κάθε ατόμου : κατανόηση, ενσυναίσθηση, αλληλεγγύη, δράση**

Πολυδιάστατες οι μεταβάσεις, τα προβλήματα και οι προκλήσεις στον 21ο αιώνα

Οι σύγχρονες πολιτισμικές, κοινωνικές, ιδεολογικές, οικονομικές, δημογραφικές και εκπαιδευτικές **προκλήσεις/ ανακατατάξεις /μεταβάσεις** αναδεικνύουν μια πολυδιάστατη και συνεχώς μεταβαλλόμενη θέαση των κοινωνικο-πολιτικών και εκπαιδευτικών ζητημάτων και φαινομένων στον 21ο αιώνα. Παράλληλα, οι σύγχρονες κοινωνικές και λοιπές αλλαγές/ προκλήσεις στον σύγχρονο κόσμο έχουν οδηγήσει και την εκπαίδευση -και όχι μόνον- στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού της.

Στο πλαίσιο **αυτό η κοινωνικοποίηση του σύγχρονου πολίτη** και μάλιστα του 'ανθρώπου-πολίτη' -ήδη από την παιδική ηλικία, αποτελεί - ανάμεσα και σε άλλες προκλήσεις των καιρών μας- μία σημαντική ερευνητική συνθήκη για μελετητές, εκπαιδευτικούς, μαθητές/ μαθήτριες, γονείς, ευρύτερη κοινωνία.

Οι πολύμορφες ανακατατάξεις και προκλήσεις/αλλαγές του 21ου αιώνα Ο ρόλος της κοινωνικοποίησης του σύγχρονου 'ανθρώπου-πολίτη'

- Σημαντικοί **φορείς κοινωνικοποίησης** του σύγχρονου 'ανθρώπου-πολίτη' θα μπορούσαν να είναι -ανάμεσα και σε άλλους- οι ακόλουθοι:
 - Η οικογένεια -η κάθε μορφής 'οικογένεια'- οι 'ουσιώδεις άλλοι' ('essential others')
 - Το σχολείο (τα ΑΠ, τα βιβλία, ο/η εκπαιδευτικός, ο μαθητής/μαθήτρια, το κρυφό ΑΠ... οι τυπικές αλλά και άτυπες δομές εκπαίδευσης/μόρφωσης)
 - Οι ομάδες συνομηλίκων (οι παρέες -peers groups)
 - Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος...)
 - Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και οι Νέες Τεχνολογίες
 - Η συμμετοχή σε ομάδες πολιτιστικές/αθλητικές/επαγγελματικές/ και άλλες
 - Η Τέχνη στις διάφορες μορφές της
 -
 - Οι γνώσεις/οι στάσεις/οι συμπεριφορές/τα βιώματα/οι αξίες... που αποκτούν τα άτομα στο πλαίσιο της 'οικογένειας', του σχολείου, της ευρύτερης κοινωνίας θεωρούνται σημαντικά για την κοινωνικοποίησή του

Περί κοινωνικοποίησης των νέων

Επαναπροσδιορίζοντας τις ανάγκες εκπαίδευσης και κοινωνίας στον 21ο αιώνα

Η μελέτη και έρευνα στο χώρο της κοινωνικοποίησης και μάλιστα των νέων ατόμων, θα μπορούσε να προσφέρει το έναυσμα να 'ξανασκεφτούμε'/επαναπροσδιορίσουμε μερικές από τις αρχές που διέπουν την **εκπαίδευση αλλά και την κοινωνία, το ρόλο του κράτους και των εκπαιδευτικών πολιτικών**, τους σκοπούς και τους επιμέρους στόχους που εντοπίζονται.

Η αναθεώρηση **της έρευνας και της διδασκαλίας** στον 21ο αιώνα γίνεται πλέον επιτακτική ανάγκη, στην εκπλήρωση της οποίας αναμένεται να συνδράμει και η έρευνα για το πώς σκέφτονται και ποιες στάσεις και συμπεριφορές εντοπίζονται στις μικρές ηλικίες για θέματα μείζονος σημασίας, όπως είναι: η έννοια της δημοκρατίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ισότητα των ευκαιριών, η σημασία/αξία του ελεύθερου χρόνου σήμερα, η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, η σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης, η έννοια του γραμματισμού, της δημιουργικότητας, της επίδρασης των νέων τεχνολογιών, η σημασία και η λειτουργία του σώματος/ του εγκεφάλου, καθώς επίσης, η σχέση 'ανθρώπου-μηχανής' στον ψηφιακό κόσμο, κ.ά.

Μια γενικότερη θεώρηση αναφορικά με το ρόλο της οικογένειας και του σχολείου/εκπαίδευσης -και όχι μόνον- στην κοινωνικοποίηση του σύγχρονου «ανθρώπου-πολίτη» και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, θεωρούμε ότι θα μπορούσε να συμπεριλάβει ζητήματα που σχετίζονται με τους **ακόλουθους προβληματισμούς/ερωτήματα**:

- ❖ Ποιος είναι ή ποιος θα πρέπει να είναι ο πολίτης του 21ου αιώνα; Και με ποιους τρόπους 'κατασκευάζεται';
- ❖ Ποιες προτείνονται ως 'κατάλληλες' γνώσεις, στάσεις, προσόντα, συμπεριφορές, αξίες που θα πλαισιώνουν τον σύγχρονο πολίτη; Ποιος, Πότε, Πώς και Γιατί να τις επιλέξει ως 'κατάλληλες'; Σε ποιους/ποιες απευθύνονται και με ποιον τρόπο/τρόπους;
- ❖ Ποια είναι τα προβλήματα αλλά και τα διλήμματα που προτάσσονται στα πλαίσια αυτής της διαμόρφωσης;
- ❖ Ποιος είναι ο ρόλος του/της σύγχρονου εκπαιδευτικού; Πώς μορφώνεται, επιμορφώνεται σήμερα στην Ελλάδα και διεθνώς;
- ❖ Ποια η σημασία της εκπαιδευτικής πολιτικής στο πλαίσιο της απασχολισιμότητας της νέας γενιάς και της αγοράς εργασίας;
- ❖ Ποιος είναι ο ρόλος του επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων;
- ❖ Ποιες αλλαγές κρίνονται αναγκαίες για τον/την σύγχρονο/η νέο/ νέα ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί σε ένα νέο πλαίσιο εκπαιδευτικο-κοινωνικών και λοιπών αλλαγών/μεταβάσεων/ προκλήσεων/ κρίσεων μέσα και έξω από το σχολείο και την 'οικογένεια' και τους άλλους φορείς που τον/ την κοινωνικοποιούν;
- ❖ Πώς διαμορφώνονται οι σκοποί και οι στόχοι της εκπαίδευσης; Ποια γνώση/ γνώσεις, αξίες προτάσσονται και γιατί;
- ❖ Ποια στάση απέναντι σε σημαντικά ζητήματα που προαναφέραμε, υιοθετούνται από την οικογένεια, το σχολείο, τις εκπαιδευτικές πολιτικές και άλλους φορείς, ώστε να διαμορφωθεί ο 'άνθρωπος-πολίτης'; (δηλαδή ένα άτομο που θα συμμετέχει, θα αποφασίζει, θα είναι αποτελεσματικό και δεν θα οδηγηθεί σε 'κραυγές απελπισίας'...)

Γενικά, η συζήτηση γύρω από κοινωνικές και εκπαιδευτικές αλλαγές- προγράμματα, μεταρρυθμίσεις, την υπάρχουσα κρίση/ κρίσεις και πολιτικές σε συνάρτηση με τον ρόλο της 'οικογένειας' και του σχολείου ως προς την κοινωνικοποίηση της νέας γενιάς- αναδεικνύει την ανάγκη για την προώθηση μιας κοινωνικοποίησης που χαρακτηρίζεται ολοένα και περισσότερο από **πολυπλοκότητα, ετερογένεια αλλά και αβεβαιότητα**, όπως και η ίδια η κοινωνία μας. Θεωρούμε ότι το σχολείο/ η εκπαίδευση σε συνεργασία με την οικογένεια και άλλους φορείς κοινωνικοποίησης οφείλει - και θα μπορούσε- να συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας τέτοιας κοινωνικοποίησης.

Αυτή- μεταξύ άλλων- θα μπορούσε να βοηθήσει τα νεαρά άτομα να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να συμμετέχουν ενεργά σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, να είναι ευαισθητοποιημένα απέναντι σε παγκόσμιες αξίες αλλά και να ενδιαφέρονται για την ανάδειξη αλλά και την επίλυση των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων **στην εποχή της 'κρίσης'/ 'κρίσεων'**.

Παράλληλα, τα νεαρά άτομα θα μπορούν να ενθαρρυνθούν ώστε να διαθέτουν τους τρόπους να μπορούν να γνωρίζουν, να συμμετέχουν, να αποφασίζουν, να ασκούν κριτική, να είναι αποτελεσματικά, να δρουν ακτιβιστικά και αλληλέγγυα... ..

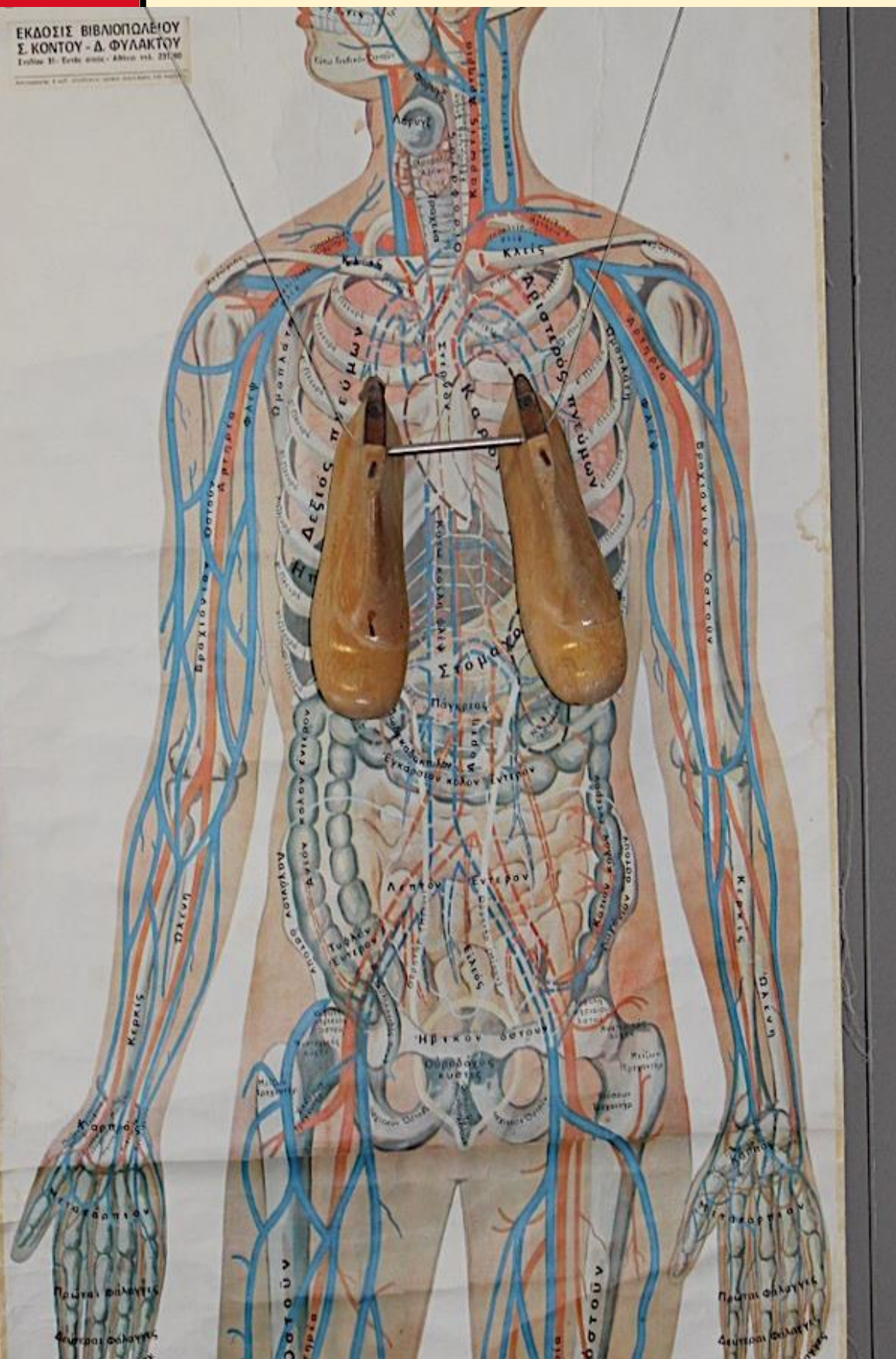

Σε μια εποχή όπου η ανάπτυξη/κατασκευή του «ανθρώπου - πολίτη» στον χώρο της 'οικογένειας', του σχολείου/της εκπαίδευσης και των άλλων φορέων κοινωνικοποίησής του (όπως: μέσα μαζικής ενημέρωσης, μέσα κοινωνικής δικτύωσης-νέες τεχνολογίες, ομάδες συνομηλίκων, Τέχνη, κ.ά.) αποτελεί -ή οφείλει να αποτελέσει- μία από τις σημαντικές προτεραιότητες της κοινωνικοποίησης των πολιτών στον 21ο αιώνα, όλοι/ όλες/ όλα τα άτομα θα χρειαστεί: **να συνυπάρχουν, να μετέχουν και να δρουν** σε κοινωνίες που επιβάλλεται να είναι ανοικτές στην 'ετερότητα' και να μάθουν/ να μπορούν να κατανοούν και να σέβονται την ευαλωτότητα, αλλά επίσης να χαρακτηρίζονται από την προσπάθειά τους να διασφαλίζουν την ισονομία, την ισοδικία και τη δημοκρατία στα μέλη τους, να ενθαρρύνονται στην αγορά εργασίας και στην απασχολισιμότητά τους, αλλά και στην αξιακή/ πολιτιστική τους ανάπτυξη. Επίσης να τους δίνονται ευκαιρίες για αλλαγές, όταν και όπου χρειάζεται και να μπορούν να δίνουν σημασία και να αξιοποιούν το χρόνο τους (και μάλιστα τον ελεύθερο χρόνο τους)

Μια σκέψη για τον χρόνο και μάλιστα για τον ελεύθερο χρόνο για 'ως τροφή για σκέψη' στο πλαίσιο Εκπαίδευσης-Κοινωνίας και Νέας Γενιάς:

Ας μην 'αναπνέουμε' με τα πόδια...
Ας αναζητήσουμε και
Ας αγαπήσουμε και
τον **'ελεύθερο χρόνο'** μας
(Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, 1177b4-5)

Εγκατάσταση: **Σώματα που αναπνέουν με τα πόδια-έλλειψη πραγματικού ελεύθερου χρόνου, 2023**
(Μουσείο της Εκπαίδευσης-Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Κρήτης)

Μερικά σύγχρονα ζητήματα για συζήτηση που αφορούν την Εκπαίδευση και την Κοινωνία:

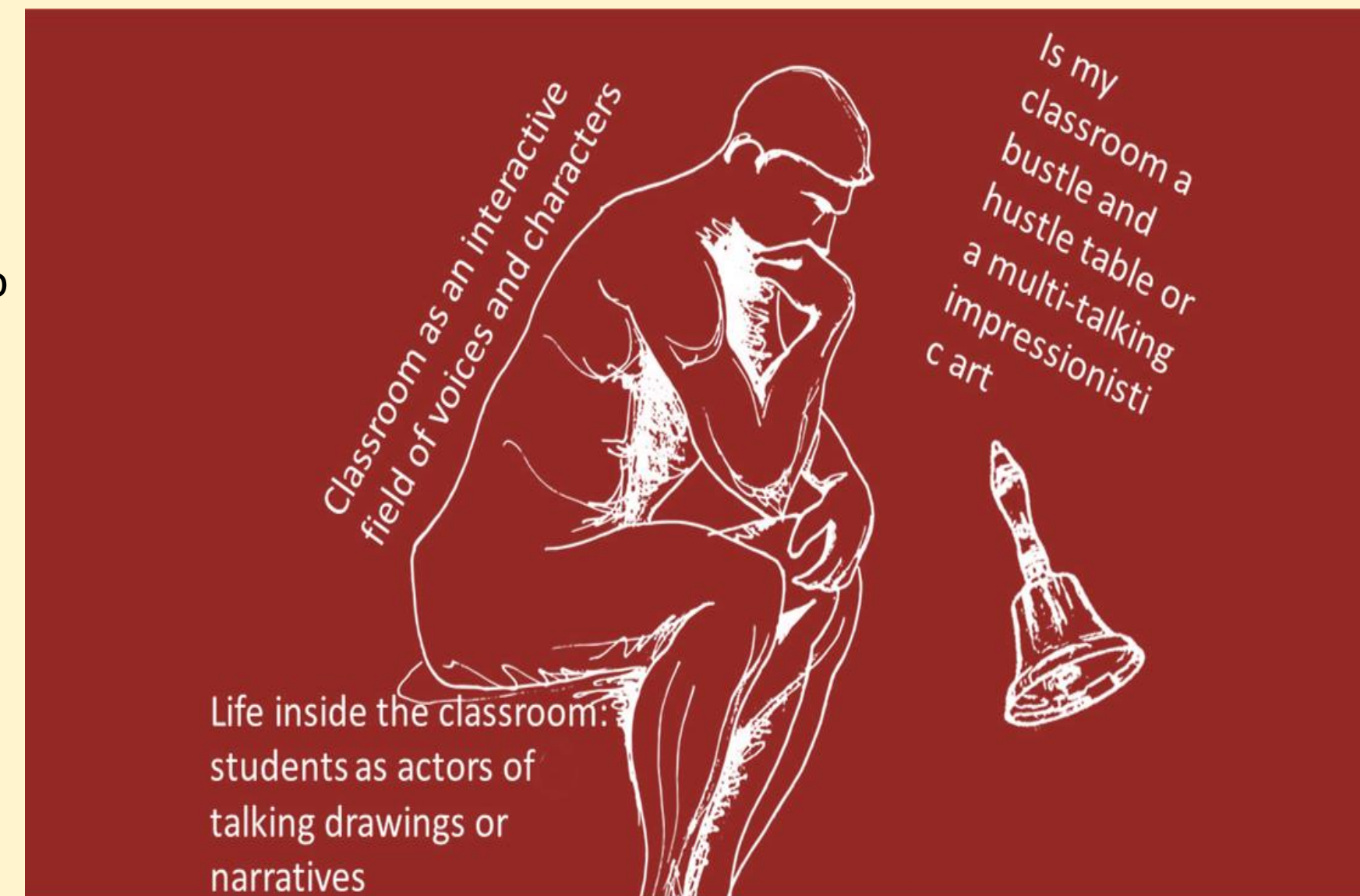
Η ανάγκη για μια μετασχηματιστική **παιδαγωγική**, η οποία:

- Θα μπορεί να αποπλαισιώνει στη 'στείρα' γνώση
- Θα αντιστέκεται σε έννοιες και αξίες που δεν βοηθούν την ανάπτυξη ενός 'ανθρώπου-πολίτη'
- Θα αναθεωρεί καταστάσεις που προβληματίζουν και αμφισβητούνται. *Η δράση μπορεί να αλλάζει τα πράγματα*
- Θα αγωνίζεται για μια εκπαίδευση για όλα τα άτομα
- Θα βιώνει τον ρόλο του/ της εκπαιδευτικού/ διανοούμενου/διανοούμενης, του μαθητή/ της μαθήτριας, ουσιαστικά θα προσκαλεί σε μια εποικοδομητική κριτική
- Θα προωθεί τον μετασχηματισμό όπου χρειάζεται, με δράσεις και συμμετοχές που θα επιλέγει
- Θα μπορεί να σκέφτεται με πολιτικούς όρους με την ευρεία έννοια

Ο ρόλος του/ της Σκεπτόμενου/ης Παιδαγωγού-Εκπαιδευτικού

- **Πρωθεί** τους σύγχρονους τρόπους σκέψης /είναι εναλλακτικός/εναλλακτική
- **Υπερασπίζεται** τη 'διαφορετικότητα' και την ανθρωπιστική παιδεία στο πλαίσιο του 'ανθρώπου-πολίτη'
- **Καλλιεργεί** τη δημιουργικότητα, την καινοτομία, τη συλλογική συνείδηση, τη κριτική σκέψη
- **Πιστεύει** στις παγκόσμιες αξίες
- **Πρωθεί** το βίωμα, την ενσυναίσθηση και την αλληλεγγύη
- **Συνεργάζεται** με την οικογένεια (με τις πολλαπλές μορφές της) και την κοινότητα για υλοποίηση κοινών/ συλλογικών δράσεων που στόχο θα έχουν την ανάπτυξη παγκόσμια αποδεκτών αξιών, την προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- **Μετέχει** σε συζητήσεις αφορούν εκπ/κές πολιτικές και μεταρρυθμίσεις
- **Ενθαρρύνει** τη νέα γενιά με τις γνώσεις/ ικανότητες/ προσόντα για την απασχόλησή της στην εποχή της κρίσης/κρίσεων
- **Δίνει σημασία** στον ρόλο των αισθήσεων/ των συναισθημάτων και του ελεύθερου χρόνου που προαναφέραμε

Κλείνοντας...

Επιλέγω να χρησιμοποιήσω δύο αποσπάσματα από ποιητικές συλλογές δύο συναδέλφων που εκτός από την επιστημονική τους ταυτότητα γράφουν και ποίηση

Για να **ευχηθώ καλή επιτυχία στα νέα παιδιά!**

Στις πανελλήνιες εξετάσεις που ξεκινάνε...

Και στη ζωή τους...

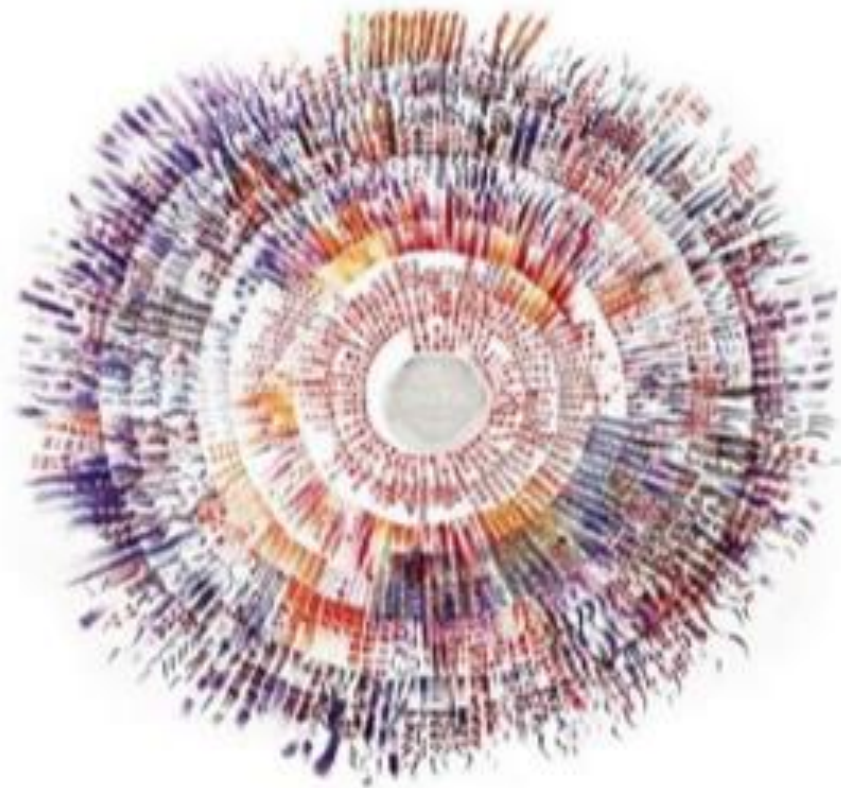
Στο μέλλον τους... που ανυπομονεί να τα συναντήσει...

Στο φως ... που θα τα κάνει να πετάξουν ψηλά...

Νίκος Φωτόπουλος

δάνειος χρόνος

ΠΟΙΗΣΗ 1996-2016

Προλογίζει η Λίνα Νικολακοπούλου

Μανδραγόρας
Εκδόσεις

**«Να βγούμε στο φως του καθαρού ουρανού ... σε «ένα μέλλον
που ανυπομονεί... »...**

Από την Ποιητική Συλλογή 'δάνειος χρόνος', του Ν. Φωτόπουλου

Νίκος Παπαδάκης

Να βάλουμε όλοι/όλες/όλα τα άτομα- όπως μπορούμε ...

*«...μια σταγόνα από φως...
Να φέρει πιο κοντά τον ουρανό,
Κι ας μην τον φτάσουμε ποτέ».*

Από την Ποιητική Συλλογή **‘σημεία στίξης’**, του Ν. Παπαδάκη

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Apple M. (2022). *Εξουσία, Πολιτική και Πρακτική στην Κριτική Εκπαίδευση* (επιστημονική επιμέλεια Καλογιαννάκη Π. Παπαδάκης Ν.-Δρακάκη Μ.). Αθήνα: Σιδέρης
- 'Επιστήμες της Αγωγής', Ειδικό Θεματικό Τεύχος (2020). *Εκπαίδευση και Κοινωνία στον 21^ο αιώνα. Οι προκλήσεις για την Παιδαγωγική και τη Μάθηση/ Education and Society in 21st century. The challenges for Pedagogy and Learning* (επιμέλεια Π. Καλογιαννάκη, δίγλωσσο τεύχος). Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. -Πανεπιστήμιο Κρήτης
- Calogiannakis P.-Kazamias A. (2009). 'The modernist beginnings of Comparative Education: the proto-scientific and the reformist-meliorist administrative motif', in: R. Cowen & Kazamias (eds). *International Handbook of Comparative Education*. Part I (pp.11-35). Dordrecht: Springer.
- Καλογιαννάκη Π. 2021). *Εκπαίδευση και Κοινωνία. Μια 'ετεροπαιδαγωγική' διαχρονική προσέγγιση*. Αθήνα: Διάδραση
- Παπαδάκης Ν.-Δρακάκη Μ.-Σαριδάκη Σ.(2021). «Ο βαθμός απελπισίας». *Αγορά Εργασίας, Επισφαλής Εργασία και Κοινωνική Ευπάθεια στη Νέα Γενιά στην Ελλάδα: Η κατάσταση των πραγμάτων (σε Ευρώπη και Ελλάδα), παράμετροι, τάσεις, μετασχηματισμοί, επιπτώσεις και προκλήσεις για τις πολιτικές απασχόλησης*. Αθήνα: Σιδέρης.

Σας ευχαριστώ

